

25 ЯНУАРИ — СВЕТИ ГРИГОРИЙ БОГОСЛОВ

Свети Г р и г о р и й, са. Василий Велики и брат му св. Григорий Нисийски образуват тризвездieto на «тримата Кападокийци». Св. Григорий бил майстор на словото и на стихотворната реч. Сведения за неговия живот ни дават не само писанията на св. Василий Велики и блажени Йероним, но и неговите собствени трудове, особено писмата и автобиографичните му стихове. Св. Григорий сам ни е разказал своя живот и то с истински лиричен драматизъм. Любител на безмълвието и богосъзерцанието, устремен с волята си към пустинното богомислие, той бил призван към пастирско служение сред бурята на житейските смутове в Цър-ата през IV век. Той преминал славния си жизнен път в постоянно насилие над своята лична воля, в непрекъснато смиряване на своите пориви с винаги наранено сърце. Св. Григорий се родил в Арианз при Назианз (Кападокия) около г. От най-ранно детство неговите родители — св. Нона и св. Григорий, епископ Назиански Старши — са му наложили «златната верига на благочестието». Овладейн от пламенна и неударжима склонност към науката, с по-младия си брат Кесарий той започнал образованието си в близкия Назианз и го продължил в Кесария Кападокийска, където за пръв път се срещнал с Василий Велики. След кратък престой тук св. Григорий пристигнал в Александрия, където брат му Кесарий изучавал медицина. Но целта на бъдещия велик богослов е по-голямата наука. Затова той оставил тук брат си и отишъл в 349 г. в Атина. По пътя за елинската столица, сред смъртната заплаха на бушуващите вълни, св. Григорий повторил обета майка си да се посвети на Бога.

В Атина той намира повече, отколкото търсил. «Аз търсих там красноречие и намерих щастие, защото там намерих Василий. Аз заприличах на Саул, който търсел ослици, а си намерил царство (1 Цар. 9:3 10). Случайната придобивка се оказва по-висока, отколкото главната цел. . .» Светите Григорий и Василий Велики свързали най-тесните връзки на взаимно доверие и привързаност. Те могли да кажат за себе си: «С единомислие ходехме в Божия дом» (Пс. 54:15). «У нас всичко беше общо — казва св. Григорий, — и едната душа свързваше това, което разделяха телата. . .» Чувствителната, кротка и

впечатлителна душа на св. Григорий се нуждаела от привързаност и обич, а дружбата с Василий била най-нежната от всичките му привързаности. В шумната и душегубна Атина двамата приятели знаели само два пътя: единият ги водел към християнските храмове, а другият — към учителите на външните науки.

Свършили се годините на учението и странствуването. След многогодишно отсъствие и двамата трябвало да се завърнат в родните места. Върнал се св. Григорий с решителна готовност да положи в нозете на Христа всичките си насъбрани знания, за да отстъпят те място на словото на великия Бог. Не изведнъж и не лесно намерил той лекия и гладък път. Идваха в ума ми Илия Тесвитянинът (3 Цар. 17:1), великият Кармил (3 Цар. 18:17—46), необичайната храна и пустинята на Предтеча (Мат. 3:1—4). Надделяваше от друга страна любовта към божествените книги и черпената от тях светлина на духа, а такова занимание не е работа за пустинята и безмълвието. Много пъти се люшках аз насам-нататък накрай умирих желанията си и бродещият ум се установи по средата». Смущавала го още и неговата нежна и гореща обич към родителите му. — «тя ме теглеше като товар към земята». Той останал в родителския дом и споделял домашните грижи на майка си и баща си. Но и сред мирските залисии той се стараел да води съзерцателен живот, като възприел от отшелниците углъбеността на техния ум, а от миряните — старанието да бъде полезен на обществото. Св. Григорий прекарвал безсънни нощи в молитви и размишления, а благочестивото му въображение го отнасяло към отдалечените пустини на Понт, където се трудил и предавал на безмълвие светият му приятел Василий «в съжителство с Бога, покрит от облак като един от старозаветните мъдречи». Около него се събирали неколцина ревнителни на подвига и на духовното бдение — «ангелоподобни лица, които стоейки на нозе, призовават Бога в псалми и възнасят сърцата си към Него с песнопения, отправяйки общи славословия от много уста. . .» За малко се удало на св. Григорий да вкуси наладата на пустинното безмълвие в Понт. Родителският зов скоро го върнал в света и, против желанието му, както и по силното настояване на назианците, баща му го възвел на един от най-високите престоли» — в 361 или 362 година го ръкоположил за свещеник. «При тази принуда аз затъгувах така

силно, че забравих всичко — другари, родители, отечество, род, и, като ужилен от насекомо вол, заминах за Понт, като се надявах у божествения приятел на намеря лекарство против горестта». И той го намерил там. Единствено времето смекчило чувството за злощастие. Завърнал се в Назианз, той приел върху себе си пастирските задължения, чието величие и товар така по-ясно съзнавал. Синовното послушание пак надмогнало у него любовта към безмълвието: той споделял епископските трудове на своя родител.

В 372 година Василий Велики го ръкоположил за епископ на Сасима. В този град той наистина отишъл, но не се и приближил до дадената му Църква поради арианска съпротива. «Нито веднъж не Извърших там богослужение, не се молих с народа, не възложих ръце нито на едно от клириците» — казва св. Григорий. По новата просба на баща си той се завърнал в Назианз и вече като епископ му помагал в дълбоката му старост. След неговата смърт в 374 година младият епископ Григорий не пожелал да заеме неговото място, макар да управлявал паството до избора на нов епископ. Най-после и за него дошла свободата да разполага със себе си, и той, «като беглец» се уединил в Селевкия при храма «Св. Текла», където искал да се отдаде на самота и съзерцание. И това не продължило много. Този път той трябвало да отстъпи пред призива на православните жители на столицата и да преустрои стопената от арианските императори Цариградска православна църква. Между 379 и 381 година настъпил върховният момент от неговия живот. «Приканиха ме да стана помощник на народа, защитник на Словото, да орося със струите на благочестието изсушените, до все още зеленеещи души, с хранителността на елея да засиля светлината в светилниците, да разкъсам с твърдото учение паяжините — тези гнили вериги на многосръчните словоплетеници, които са смешни за крепките, но впримчват лекомислените». «Не по добра воля, а насилствено увлечен от други», св. Григорий се явил в Цариград като защитник на Словото. Той не намерил тук нито един православен храм: всички били заграбени от еретиците — ариани. Наложило се да извършва божествената служба в частен дом, в бедна къща. Така възникнал храмът «Анастасия» — «Възкресение», в който «Троическият Богослов» произнесъл своите знаменити и благодатни слова на

богословието, разкрил и изповядал неизречимите, тайни на Божественото триединство и възкресил православието в Цариград. Тези слова му спечелили названието «Богослов». Чрез тях той оживил, ободрил и събрал разпръснатите овци на истинското словесно Христово стадо. На 27 май 380 г. св. Григорий Богослов бил тържествено утвърден в църквата «Св. Апостоли» за цариградски архиепископ от император Теодосий I (379—39г г.) и потвърден от II вселенски събор в 381 г., който бил открит под негово председателство, и на който възтържествувало православието. Но блясъкът не продължил много. Скоро той трябвало да напусне заслужения с толкова пастирски подвизи престол и мястото на «общата победа». Съмнителни произшествия и интриги му дали повод да подаде оставката си и през юни 381 година да се завърне в родния Назианз. Той завеждал вдовствуващата там катедра до 383 година, докато избрали Евлалий, и след това окончателно се оттеглил в наследственото си имение и Арианз.

Св. Григорий притежавал дълбоко благочестие и високи дарования. Той бил една съзерцателна поетическа натура, чувствителен и примирителен. Остатъка от дните си той прекарал в мечтаното безмълвие, в песнословия на неизказаното Божество, на неразделната и единосъщна Троица. В началото на седмото десетилетие от своя живот той склопил очи към 390 година. Църквата облажава св. Григорий като «Троически Богослов», като «таинник на Св. Троица». Църквата пази и следва неговото богословско учение, което разкрива със словата на философстващия разум възвишените истини на апостолската проповед. По отношение на християнската мисия сред славяните и на славянската писменост той трябва да бъде отбелязан като най-големият от древните свети отци любимец на св. Константин-Кирил Философ, който изучавал дори наизуст неговите произведения и написал похвала в негова чест.